

X. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu
The 10th International Language, Literature and Stylistics Symposium

BİLDİRİLER / *PAPERS*

3-4-5 KASIM/NOVEMBER 2010
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ANKARA

X. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu
The 10th International Language, Literature and Stylistics Symposium

BİLDİRİLER / *PAPERS*

EDİTÖRLER / *EDITORS*

Doç. Dr. Suna AĞILDERE – Doç. Dr. Nurettin CEVİZ

Sempozyum Görsel Kimlik Sorumlusu: Arş. Gör. Veysel ŞAYLI
Dizgi: Arş. Gör. Murat ÖZCAN
Baskı: Bizim Büro Basımevi
Ankara-2011

KURULLAR / BOARDS

Onur Kurulu / Honorary Board

Prof. Dr. Rıza Ayhan
(Gazi Üniversitesi Rektörü / *Rector*)
Prof. Dr. Mustafa Safran
(Gazi Eğitim Fakültesi Dekanı / *Dean*)

Düzenleme Kurulu / Organization Board

Prof. Dr. Abdülvahit Çakır
Prof. Dr. Tahsin Aktaş
Prof. Dr. Emrullah İşler
Doç. Dr. Suna Ağıldere
Doç. Dr. Nurettin Ceviz
Yrd. Doç. Dr. Paşa Tefvik Cephe
Arş. Gör. Büşra Delen
Arş. Gör. Muhammet Koçak
Arş Gör. Ayşe Hümeysra Kütükcü
Arş. Gör. Murat Özcan
Arş. Gör. Nesrin Tekin

Bilim Kurulu / Editorial Board

● **Yazın / Literature**

Prof. Dr. Altan Alperen (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Battal Arvasi (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Deniz Bozer (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmet Cemiloğlu (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sebahat Deniz (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Haluk Harun Duman (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayten Er (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuna Ertem (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Leyla Karahan (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedim Kula (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedret Öztokat (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Mükremin Yaman (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Necmi Yaşar (Çukurova Üniversitesi)

● **Karşılaştırmalı Yazın / Comparative Literature**

Prof. Dr. Kubilay Aktulum (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Gültekin (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat Kaya (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Jale Parla (Bilgi Üniversitesi)
● **Çeviribilim / Translation Studies**
Prof. Dr. Ayfer Altay (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşe Alper (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Tahsin Aktaş (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Berrin Aksoy (Atılım Üniversitesi)
Prof. Dr. Füsün Ataseven (Yıldız Teknik Üniversitesi)

● **Yabancı Dil Öğretimi / Language Teaching**

Prof. Dr. Abdülvahit Çakır (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa Çakır (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Demirezen (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Demirkan (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüsnü Enginarlar (ODTÜ)
Prof. Dr. Ayten Genç (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülnihal Gülmez (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Gümüş (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim İlkan (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Emrullah İşler (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Özbay (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Necmettin Kamil Sevil (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Cemal Yıldız (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa Yıldız (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Dursun Zengin (Ankara Üniversitesi)

● **Dilbilim / Linguistics**

Prof. Dr. Mehmet Baştürk (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. V. Doğan Günay (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Osman Toklu (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ünsal Özünlü (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Nadir Engin Uzun (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman Yıldız (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Dursun Zengin (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Deniz Zeyrek (ODTÜ)

**Bildiriler soyada göre alfabetik olarak sıralanmıştır.
Burada yer alan bildirilerin biçim ve içeriğinden yazarlar sorumludur.**

“BOYALI KUŞ” İLE “KERKEZ” ROMANLARININ MOTİFLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

Altınova, Banu
Gazi Üniversitesi

Polonyalı yazar Jerzy Kosinski'nin “Boyali Kuş” adlı romanı, 1965 yılında yayımlanır. Türkiye'deki ilk baskısı ise 1968 yılında yapılır. Romanda, İkinci Dünya Savaşı sırasında sürekli farklı yerlere savrulan bir çocuğun hikâyesi anlatılır.

Cumhuriyet dönemi yazarlarından Cengiz Tuncer'in “Kerkenez” adlı romanı 1971 yılında basılır. Köyün mekân olarak ele alındığı romanda köye ve köylüye farklı bir bakış açısı sergilenir.

Her iki romana da ilkel inançlar, doğaüstü olaylar hâkimdir. Bu çalışmada her iki romandaki ortak motifler incelenecek, “Boyali Kuş”un, “Kerkenez” üzerindeki etkisi tespit edilecektir.

HERMANN HESSE'NİN BONCUKOYUNU VE PEYAMİ SAFA'NIN YALNIZIZ ROMANLARI'NDA EĞİTİM ELEŞTİRİSİ

Arak, Hüseyin
Erciyes Üniversitesi

1. Giriş

Alman *eğitim romanı* (Bildungsroman) geleneğinin önemli bir örneği olan *Boncuk Oyunu* (Glasperlenspiel-1943)'nda Hermann Hesse (1877–1962) eser kahramanının kişisel manevi gelişim sürecini ele alarak çağının eğitim anlayışını eleştirir. II. Dünya Savaşı yıllarında yazılan eser eğitim ve kültür değerlerinin yok olmasına karşı insanları bilinçlendirmeye yöneliktir. Eserde, dönemin olumsuzluklarına karşı bir tepki olarak doğmuş olan Kastalya adlı *ütöfik* eğitim kurumunda kahramanın çocukluk, gençlik ve olgunluk basamaklarını nasıl birer birer geride bırakarak topluma yararlı bir birey haline geldiği ve kurumda bireyci eğitime verilen önem anlatılmaktadır. Hem sanat hem de bilimin ışığında yetişen eser kahramanı Josef Knecht'in içine kapalı eğitim kurumu *Kastalya* ile “dış dünyayı” barıştıran bir senteze ulaşması beklenmektedir. Hesse yaratılış itibarıyla hep bireyciliğiyle öne çıkar (Alperen, 1994: 67). Ona göre, sadece “tek bireyler” toplumları kurtarabilirler. Toplumun düzelmesi için önce toplumun çekirdeğini oluşturan bireyin düzelmesi gerekir.

Peyami Safa (1899–1961)'nin ilk olarak 11 Eylül – 20 Aralık 1950 tarihleri arasında *Yeni İstanbul* gazetesinde yayımlanan *Yalnızız* başlıklı düşünce romanında işlediği olaylar II. Dünya Savaşı sonrası (1944-45) yıllarda olup bitmektedir. Yeşilköy'de bir ailenin etrafında gelişen olaylarda Samim, Meharet ve Besim kardeşlerin hikâyesi anlatılmaktadır. Romanında odak figür Samim'e kurduduğu *Simeranya* adındaki *ütöfik* (hayali, kurmaca) ülke ile Safa kendi hayalindeki ideal dünyayı kutupluluk ilkesiyle somutlaştırmaya çalışır. Safa, roman kahramanı Samim'in yazmayı planladığı bu kitabı elitler eğitimi için öngördüğünü okuruna hissettirir, çünkü kitabı 200 taneden fazla bastırmayıp „her meseleyi dünya perspektifinde görebilen kimselere hediye etmek” niyetinde olduğundan söz eder. Dünyanın 150 yıl sonraki görünümünün anlatıldığı ideal dünya tasvirinde özgür eğitime büyük önem verilir.

2. *Boncuk Oyunu*'nda Eğitim

Hesse'nin eseri *Boncuk Oyunu*'nda *ütöfik* eğitim kurumunu oluşturan Kastalya'da üstün kabiliyette gençlere verilen eğitim bireylerin hem akıl hem de ruhsal yönlerini eğitmeye yöneliktir. Manastır havasında olup dünyadan soyutlanmış gibi bir yaşam sürülen Kastalya'nın iki sınıf öğrencisi vardır. Bir grup “yarı zamanlı” öğrencinin (Plinio Designori gibi) “dış dünyayla” ilişkisi vardır, çünkü onlar hafta sonları ve tatillerde evlerine giderler. Diğer grubun (eser kahramanı Josef Knecht gibi) tüm dünyası Kastalya'daki yaşamdan ibarettir. Kastalya'da seçme öğrencilere verilen eğitim şöyle özetlenebilir:

Kastalien'de gençler, kutupluluk ilkesine inanmış bir sistem içinde yetişirler. Akıl ve duyu karşıtlığına uygun düşecek bir öğretime: Matematik ve müziğe başvurulur. Eğitim aracı olarak düşünülen boncuk oyunu, matematik ve müzikle bir oyun rahatlığı içinde çıkar gözetmeyen bir anlayışla uğraşma anlamındadır (Aytaç, 1990b: 278).

Esere adını veren *Boncuk Oyunu*, bireylerin eğitimini gerçekleştiren manevi değerlerin tümünden oluşmaktadır. Dış dünyadan soyutlanan öğrenciler sınırsız bir özgürlük içinde sanat ve bilimin ilgi duydukları tüm alanlarına yönelmekte özgürdürler. Ana bilimlerin temelini matematik ve sanatı da müzik temsil etmektedir. Bilimle aklın eğitimi amaçlanırken, sanatla da duyguların eğitimi verilmeye çalışılır ve meditasyonla da tüm bilimler sentezlenerek somuttan soyuta geçilir. Aytaç'ın da vurguladığı gibi, Hermann Hesse evrenin temel ilkesi olarak gördüğü kutupluluğu meditasyonla senteze ulaştırmayı ideal eğitim, tam bir olgunlaşma olarak görür (Aytaç, 1990b: 279).

Öğrenciler kendi eğilimlerine göre bir bilim alanında olgunlaştıktan sonra ilgi alanlarını seçme özgürlüğüne de sahiptirler. Hesse'nin anlayışına göre, insanlar belirli eğitimi almaları için zorlanmamalı, herkes kendi iradesiyle eğilimlerine göre seçimini bizzat kendisi yapmalıdır:

Serbest mesleklerden Kastalya dışındakiler söz açtı mı, serbest sözcüğü belki çok ciddi, hatta coşkulu bir hava içerir. Ama bizlerin ağzından çıkan sözcükte bir alay saklıdır. Öğrenecekleri mesleği öğrencilerin kendilerinin seçmesi bakımından ilgili mesleklerde bir özgürlükten dem vurulabilir belki. Bu da o meslekleri görünürde bir özgürlükle donatır; ne var ki, meslek seçimi öğrencilerden çok ailelerince gerçekleştirilir; kimi babalar vardır, ölümler de seçim işini oğullarına bırakmaya yanaşmazlar (Hesse, 1992: 71).

Knecht amacına ulaşmış boncuk ustası “Magister Ludi” olmuş fakat gerçekten varmak istediği yerin bu nokta olup olmadığı hakkında çelişkiye düşmüştür. Matematik ve müzik sayesinde akıl-duygu dengesine ulaştıktan sonra oyunun temel ilkesi üzerinde düşünmeye başlar. Knecht çevresindekilerden Tegularius’un eleştiriden uzak bir “Örnek Kastalya”lı olarak tek yanlı bilim adamı kimliğine büründüğünü, Designori’nin de kültür uğraşını bırakıp hayata atıldığını, ama kendisinin eğer boncuk oyununun ruhunu kavramış bir usta gibi davranacaksa senteze varmak zorunda olduğunu düşünür. Düşünce dünyası ve dışarıdaki hayat, Josef Knecht’e göre bir kutupluluk oluşturmaktadır. Kendisi Kastalya’nın topluma kapalı dünyasından çıkıp dışarıda öğretmen olarak çalışırsa aldığı eğitimin gereğini uygulayacağına inanır. Yetiştirdiği kuruma karşı ama onun eğitiminin ruhuyla bir başkaldırmadır, giriştiği eylemin niteliği (Aytaç, 1990b: 278).

Knecht’in Kastalya’yı terk ettikten sonra *dışarda* üstlendiği görev de oldukça anlamlıdır. Aldığı eğitimin pratik hayatta bir karşılık bulabilmesi için toplumun elitler sınıfının temsilcisi olan arkadaşı Plinio Designori’nin oğlu Tito’nun öğretmeni olur. Knecht’in bu davranışı toplumun geleceğine yön vermeye yönelik olarak tek bir bireyi eğitmektir. Kendi ruhunun da bu tek bireyde yaşamaya devam edeceğini düşünür. Ders vermeye başladığı ilk gün öğrencisiyle birlikte -yüzme bilmediği halde- suya girmesiyle boğulması bir olur. Öğrencisine örnek olmayı kendisine hedef alan Knecht’in hazin ölümü Tito’nun aydınlanmasına yol açar ve Knecht geride *dikili bir ağaç* bırakarak hedefine ulaşmıştır.

3. *Yalnızız*’da Eğitim

Eğitim eleştirisi, Peyami Safa’nın eserlerinde geniş yer verdiği en önemli konuların başında gelir. Eserlerinin birçoğunda eğitim üzerine düşüncelerini dile getirir. *Yalnızız*’da geçen olayların çoğunun ortak kahramanı Samim’dir. Samim bir yandan içinde yaşadığı toplumun sorunlarını gerçek hayatta günün şartlarına göre çözmeye çalışırken, odasına kapandığı zamanlarda Safa’nın *Simeranya* ismini verdiği ütopyayı yazmaya ve gerçekte çözemediği problemlerini orada çözmeye çalışır:

[O] bir memleket, Simeranya, dünyada olmayan bir yer. Benim icadım. Sıkıldım mı, kendimi oraya atarım. Simeranya’da yalan yoktur. İnsanlar gölgelerdir. Konuşmadan anlaşılır. Birbirlerinden hiç bir şey saklamazlar (Safa, 2000: 8).

Simeranya karşıtlıkların uyuma, senteze ulaştığı hayal ülkedir. Toplumun karşı karşıya kaldığı sorunları Samim burada çözüme kavuşturmaya çalışır. Çelik (2000: 288), Thomas More’un *Ütopya*, Francis Bacon’ın *Yeni Atlantis*, Tommaso Campanella’nın *Güneş Ülkesi* ve Peyami Safa’nın *Yalnızız* başlıklı eserlerini karşılaştırdığı çalışmasında bütün eserlerde eğitim sistemine önem verildiğini vurgular. Eğitimin niteliği yaparak/yaşayarak öğrenme esaslıdır. Ezbercilik, şiddetle eleştirilir. Çocuklar, muhtelif testlerden geçirilerek kabiliyetleri yönünde eğitilirler. *Simeranya* toplumsal sorunların çözüldüğü, idealize edilen hayali bir yerdir. Bu yolla yazar kendi görüşüne göre insanlık için neleri isteyip neleri istemediğini, nelerin iyi olacağını veya olmayacağını okuruyla paylaşır. Safa eğitim sisteminde gördüğü sorunlara getirdiği çözüm önerilerini de burada çözmeye çalışır. *Simeranya*’da eğitim oldukça farklıdır ve gençler kendi eğitim süreçlerinin belirleyicisi konumundadırlar:

Çocuklar ve gençler, öğleden sonra istidatlarına göre, ayrı ayrı meslek şubelerinde staj görürler. Parazit değildirlir. Büyüklere yardım ederler ve bir çıraklık devresi geçirirler.

- İstidatları değişirse?

- Mesleklerini de değiştirmek haklarıdır. Bu istidatları tayin eden mükemmel testler vardır. Daha ziyade iş hayatındaki davranışlarına bakılır. Öğleye kadar ve isterlerse geceleri nazari araştırmalar ve incelemeler yaparlar. Fakat zorlama yoktur. Çünkü orada insan bir makine adam ve bir otomat değil, kabiliyetlerinin serbestçe gelişmesine her yaşta ve her meslekte imkan verilen manevi bir şahsiyettir (Safa, 2000: 36-37).

Safa yukarıdaki sözleriyle insanlık için özlemine duyduğu bir dünyayı tasvir ederken aslında toplumsal sorunları sadece eleştirmekle kalmadığını somut çözüm önerileri de sunduğunu gösterir. 2100 yılı için tasarlanan *Simeranya*’da eğitim, bilim, sanat, tıp, ahlak, giyim ve ekonominin nasıl olduğu açıkça ortaya konmaktadır. Gerçekliğe eleştirel bir bakıştan kaynaklanan, gerçekliğe tepki niteliği taşıyan değişik birer idealin tasarımları görülmektedir. *Yalnızız*’da geçen olaylar Samim, Meral, Mefharet ve Selmin arasında geçer, ancak gerek yaşananlar, gerekse çözümlenmek istenen sorunlar insanoğlunun sürekli karşılaştığı sorunlardır. Samim’in *Simeranya*’daki alternatif eğitim sistemi hakkında verdiği bilgiler eğitim sorunlarının nasıl çözülebileceğini somut örneklerle göstermektedir:

Simeranya’da her seviyeye göre okuma salonları laboratuvarlar, atelyeler, müzik, tiyatro, sinema ve spor evleri vardır. Her yaşta insanlar bunlara devam ederler. Her merak ettikleri mevzuu kendileri etüd eder ve öğrenirler. Çocuklar ve gençler için, araştırma metotlarını gösteren kılavuz-öğretmenler vardır. Bunların vazifeleri öğretmek değil, öğrenmenin yolunu öğretmektir. Çünkü *Simeranya* pedagojisi, insanın bütün hayatında öğrendiği şeyleri ancak kendi istediği zaman ve kendi araştırmaları neticesinde öğrendiğini bilir. Eski dünyada, yani *Simeranya*’ya göre bugünkü dünyamızdaki okullarda çocuklara ve gençlere öğretilen şeylerin, muayyen istidat ve ihtiyaçları

karşılıklı, hayatta hiçbir işe yaramadığı anlaşılmış ve klasik mektepten eser kalmamıştır: Sınıf, kürsü ders programı, nutuk söyler gibi ders veren öğretmen ve profesör yoktur. Diploma yoktur (Safa, 2000: 34-35).

Safa bu sözleriyle içinde yaşadığı toplumun ve dönemin okullarındaki eğitim anlayışını eleştirir, öğrencilerin eğilimlerine ve yeteneklerine göre eğitim almalarının gerekliliği üzerinde durur. Gerçek dünyada eğitim alanında teoride kalan birçok görüşün *Simeranya*'da uygulama alanı bulduğunu vurgular: Burada nazariye olan şey, orada hayata girmiştir (Safa, 2000: 35).

Safa basit konulardan yola çıkarak değişik olaylarla insanı etkilemeyi başarır ve insanların eserden öğüt ve ibret almasını sağlar. Bir başka deyişle, yazarın hayata dair problemlere sunduğu çözüm yolları bütün bir insanlık için geçerlidir. *Yalnızız*'da bu sorunsallara ilişkin çözüm önerisini, ideal insan ve ülke yaratarak ortaya koymaya çalışır. Aytaç'ın da üzerinde durduğu gibi, *Yalnızız*'da 1950'lerin Türkiye'si değildir yalnızca eleştirilen, eleştiri çok daha yaygın, kapsamlı hatta evrensel boyutlara götürülmek istenmektedir. Mesela Mefharet'in oğlu Aydın'ın menajiti, eğitim sisteminin sebep olduğu sıkıntıların organik göstergesi olarak yorumlanırken, türlü yönleriyle eleştirilen eğitim anlayışı ile disipline, zorlanarak öğrenmeye, manevi baskılara, sınavlara yer veren eğitim sistemlerinin tümüdür (Aytaç, 1990a: 128). Okul eğitiminin verdiği sıkıntıdan dolayı Aydın'ın hastalanmasıyla eğitim sisteminin neden olduğu kaygı ve bunalımlar eleştirilir:

Aydın, inşallah değildir, menajit olmuşsa, muhakkak ki bu, çalıştığı derse karşı duyduğu isyanın, sinir sistemi yoluyla uzviyete sirayetinin neticesidir. Şimdi bu sıkıntı onda mevzuunu değiştirerek devam ediyor. ... Kabahat kendisinde değil, onun ihtiyaçlarını, temayüllerini ve kabiliyetlerini hesaba katmayan öğretim sistemindedir. Bunu daha önce yapmış olsaydık hastalığı önlerdik (Safa, 2000: 64).

Safa eleştirel bakış açısına sahip, çok yönlü bir yazar olduğunu yukarıdaki sözleriyle de göstermektedir. Eğitim sistemine getirdiği eleştiriler yanında eğitim görmüş batı hayranı figürlere de eleştirel mesafeli bir yaklaşım göstermektedir. Yabancı okullarda aldıkları eğitimden dolayı bazı eğitimli insanların kendi toplumuna yabancılaşmasını sert bir dille eleştirir. Genç'in de dile getirdiği gibi, "Yalnızız'da Meral, Feriha ve Selmin, Dame de Sion Okulu yolu ile Batıyı tanıyan ve Batı-Doğu kültürleri arasında bir denge kurarak kendilerine uygun bir senteze varamayan genç kızlardır" (Genç, 1990b: 56). Safa, sağlıklı bir Türk toplumu hedefleyenlerin, Doğu-Batı kültürlerinden dengeli bir şekilde yararlanarak bir senteze varmaları gerektiğini belirtir (Genç, 1990a: 45).

Okullarda verilen eğitime getirdiği eleştiriler ile yetişmekte olan genç nesillerin eğitime büyük önem verdiğini gösteren Safa sadece eleştirmekle kalmaz ve somut önerilerle doğru bir eğitim verebilmek için neler yapılması gerektiğini anlatır. Buna örnek olarak *Hürriyet Aileden Başlar* (Milliyet-1955) başlıklı yazısında ortaya koyduğu eğitimle ilgili görüşleri verilebilir:

Hakikatte, ilmi manasıyla terbiyenin eskisi de, yenisi de, çocuktaki kabiliyetlerin hür gelişmesine engel, onları daha çekirdek halinde iken baba otoritesinin kaba ökçesi altında ezen bu baskıyı affetmez. Bilakis, Rousseau'dan beri, bütün pedagoji sistemleri, çocuğun hürriyetine büyüğün (ana-baba veya öğretmenin) müdahalesini en aza indiren metotta ittifak etmişlerdir. Çocukla çocuk olan ve onun faaliyetlerine müdahale değil, iştirak eden, bunu yapamadığı zamanlarda onu serbest bırakan ana baba, ideal terbiye sezmiş insandır (Safa, 1981: 149).

Eğitimle ilgili yukarıdaki sözleri ona göre gençlerin nasıl yönlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Safa'nın sadece kurumları ve varolan eğitim düzenini eleştirmekle kalmaz, aynı zamanda yürürlükte olan eğitim anlayışına alternatifler üretir. Derin analizlere dayanan betimlemelerle çağının eğitim anlayışında gördüğü olumsuzluklara çareler arar.

4. Karşılaştırma ve Sonuç

Alternatif dünya görüşlerini sergilemek için Hesse'nin Kastalya'sı Safa'nın da Simeranya'sı vardır. Her iki yazar da kendilerini yaşadıkları somut hayattan soyutlamak, içinde yaşadıkları dünyada çözülemeyen sorunları çözmek için soyut hayali birer mekân kurmuşlardır. Her iki eserde de yazarlar ütöpik ve bir o kadar özlem duyulan bir dünyayı tasvir etmektedirler. Hesse'nin Kastalya'da ortaya koymaya çalıştığı dünya gerçek dünyaya göre ütöpik olmakla birlikte, romanda yaşanan bir yerdir. Safa'da ise Simeranya tamamıyla hayallere dayanan ancak arzu edilen bir yerdir.

Her iki eserin odak figürleri Josef Knecht ve Samim denge arayışı içinde senteze ulaşarak ideal dünyayı kurmaya çabalarlar. Yaşadıkları toplumların eğitim sistemlerine önemli eleştiriler getiren Hesse ve Safa'nın eleştirel tutumları sadece yerel sorunlara karşı değil, evrensel niteliktedir ve romanların kaleme alındıkları yer ve zamanla sınırlı değildir. Anlaşılabileceği üzere her iki yazar da eserlerinde ele aldıkları konular dâhilinde eğitim-öğretim sorunlarına dikkat çekmektedirler. Simeranya hayali ile eser boyunca, okuyucuya değişik bir bakış açısı sunan Safa sorunları sadece dile getirmekle kalmaz ve hayali bir dünyada da olsa sorunlara pratik alternatif çözümler önerir. Safa gibi Hesse de içinde yaşadığı ve kaderini paylaştığı toplumla ilgili eleştirilerini sürekli dile getirir, bireyin eğitime önem verilmesini ister. Öğrencilerin kendi istedikleri alanlarda zorlanmadan eğitim almalarının sağlayacağı yararları ortaya koymaya çalışır. Hesse Kastalya'daki eğitim sistemini anlatırken, öğrencilerin yaşamlarının sonuna kadar istedikleri herhangi bir konuda araştırma yapabileceklerini sık sık dile getirir. Hesse bir ahlakçıydı ve dünyanın değiştirilmesinden, onun insana yarışır nitelik kazanmasını anlamaktaydı. Bu da tek tek bireylerden kaynaklanacak, onlar tarafından gerçekleştirilebilir (Zeller,

1997: 216). Yapılması gereken, bireyin kişiliğini, onun özgürlüğünü ve bağımsızlığını sağlamak ve savunmaktır. Eğer gerçekten bireyi kurtarmaya yönelik bir adım atarsanız, dünyayı da kurtarmaya yönelik önemli bir adım atmışsınız demektir.

Kaynakça

Alperen, Altan (1994). Hermann Hesse, Promete Yay., Ankara.

Aytaç, Gürsel (1990a). Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler, Gündoğan Yay. Ankara.

Aytaç, Gürsel (1990b). Edebiyat Yazıları-I, Gündoğan Yay. Ankara.

Çelik, Tuğba (2000). Batı Edebiyatında Ütopya ve “Yalnızız” Romanı, Türk Yurdu, 7. devre, Cilt 20, Temmuz 2000, sayı: (153-154) (5124-515), Ankara.

Genç, Ayten (1990a). Peyami Safa'nın Eserlerinde Hastalık ve Ölüm, Milli Kültür, sayı:77, Ekim, s.43-45.

Genç, Ayten (1990b). Peyami Safa'nın Romanlarında Kadın, Milli Kültür, sayı:78, Kasım, s.55-57.

Hesse, Hermann (1992). Boncuk Oyunu, (çev.. Kamuran Şipal), AFA Yayınları, İstanbul.

Safa, Peyami (2000). Yalnızız, Ötüken, İstanbul.

Safa, Peyami (1981). Kadın, Aşk, Aile (Objektif 5), Ötüken, 4. Baskı, İstanbul.

Zeller, Bernhard (1997). Hermann Hesse, AFA Yay, İstanbul.

ILLUSION AND REALITY IN GREAT EXPECTATIONS BY CHARLES DICKENS

Aras, Gökşen
Atılım University

Great Expectations is a bildungsroman, or education novel, written by Charles Dickens in 1861. The novel “tells the story of the personal and moral development of its central character Pip who has learnt about the world or about himself, and has become a very different person from the one we first met in the novel’s opening” (SELBY, 1989: 31).

Dickens in Great Expectations reflects the fundamental realities of his society and focuses on two questions:

How was it that a sense of guilt was implanted in every child, and with what consequences? And what part does Class play in the development of such a member of that society? The novelist is concerned with the effects of these two sanctions, guilt and shame, and it is an inseparable feature of this concern that he constantly insinuates the question: what is “real” in such a context? For Pip is continually in doubt and perplexity as to whether the real life is that social one with its rules of right and wrong, into which he was born, or the life of the imagination that grows out of natural feeling, into which he was inducted from the opening chapter, his first distinct memory. (LEAVIS and L, 1994: 374)

The novel is the story of a young lower class boy, who inherits a fortune by coincidence, and who has lots of romantic aspirations. The protagonist Pip’s expectations are great, nevertheless, he does not seem to realize most of his ambitions. First of all, he is tied to a life that he despises. Pip describes his sister Mrs. Joe’s housekeeping as “the strictest kind” (11). He points out that “my sister’s bringing up made me sensitive ... I had known from the time when I could speak, that my sister, in her capricious and violent coercion was unjust to me ... through all my punishments, disgraces ... I was morally timid and very sensitive” (53). Even as a little child, Pip is not allowed to ask questions. He says: “I do not recall that I felt any tenderness of conscience in reference to Mrs. Joe, when the fear of being found out was lifted off me” (34). He becomes dissatisfied with his humble home and common relatives and the monotony of his life. Feeling ashamed of his home, he feels himself to be degraded by his familial situation. His house is like a prison: “home had never been a very pleasant place to me” (90). In such an atmosphere, he is stuck in the world of illusions. One of the illusions Pip lives in is his projecting false paternal ideals. The real benefactor, the convict from the lower class Magwitch tries to become a father figure: “Pip, dear boy, I’ve made a gentleman on you! ... I’m your second father. You’re my son-more to me nor any son. I’ve put away money, only for you to spend” (273).

Misleading superficial appearances and hollowness of false gentility are some of the major illusions in the novel: “the story of Pip is often taken to deal with the dream of gentility and the myth of the unspoiled countryside, to show them for the foibles they are, and deliberately to contrast them with sordid, hidden reality” (SELL, 1994: 9). Within this frame, it is important to note that the Victorians distinguished at least five types of gentleman:

The ‘gent’ of the 1830s, i.e. a young man at the very bottom of the fashionable classes who wore flashy clothes to draw attention to himself; the more refined dandy; the traditional gentleman by birth; the self-made man; and the manly Victorian gentleman. Dickens himself, especially in his childhood and early adulthood, was obsessed by such discriminations, and his experience of factory work and of his wastrel father made him feel unjustly excluded from his rightful place in society (SELL, 1994: 8).